

Etudes- tableaux op. 33 i op. 39 Sergeja Rahmanjinova

Senčić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:134:930792>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

KRISTINA SENČIĆ

ETUDES – TABLEAUX OP. 33 I OP. 39
SERGEJA RAHMANJINOVA

DIPLOMSKI RAD

MENTORICA: red. prof. art. Sanja Drakulić

Osijek, 2015.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

KRISTINA SENČIĆ

ETUDES – TABLEAUX OP. 33 I OP. 39
SERGEJA RAHMANJINOVA

DIPLOMSKI RAD

MENTORICA: red. prof. art. Sanja Drakulić

Osijek, 2015.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. SERGEJ RAHMANJINOV	2
1.2. ŽIVOT I DJELO	2
1.3. KLAVIRSKA DJELA SERGEJA RAHMANJINOVA	4
2. ETUDES – TABLEAUX	8
2.1. PRIKAZ STILSKIH I TEHNIČKIH OBILJEŽJA GLAZBENOG IZRAZA U ETUDES – TABLEAUX.....	9
2.1.1. STILSKA OBILJEŽJA	9
2.1.2. TEHNIČKA OBILJEŽJA.....	12
2.2. ETUDES – TABLEAUX OP. 33	15
2.2.1. op. 33 br. 1 u f – molu	16
2.2.2. op. 33 br. 2 u C - duru	17
2.2.3. op. 33 br. 3 u c – molu.....	18
2.2.4. op. 33 br. 4 u d – molu	19
2.2.5. op. 33 br. 5 u es – molu	20
2.2.6. op. 33 br. 6 u Es – duru	21
2.2.7. op. 33 br. 7 u g – molu	22
2.2.8. op. 33 br. 8 u cis – molu	23
2.3. ETUDES – TABLEAUX OP. 39	24
2.3.1. op. 39 br. 1 u c – molu.....	25
2.3.2. op. 39 br. 2 u a – molu	26
2.3.3. op. 39 br. 3 u fis – molu	27
2.3.4. op. 39 br. 4 u h – molu	28
2.3.5. op. 39 br. 5 u es – molu	29
2.3.6. op. 39 br. 6 u a – molu	30
2.3.7. op. 39 br. 7 u c – molu.....	31
2.3.8. op. 39 br. 8 u d – molu	32

2.3.9. op. 39 br. 9 u D – duru.....	33
3. ZAKLJUČAK	34
4. POPIS LITERATURE	35

1. UVOD

Sergej Rahmanjinov, jedna je od najvećih ličnosti u glazbenom životu 20. stoljeća, veliki skladatelj, izuzetni pijanist i majstorski dirigent. Nedvojbeno je činjenica kako je ova velika ličnost ostavila neprocjenjivi doprinos kako bogatstvu klavirske literature tako i razvitku klavirske tehnike i interpretacije. Kao predstavnik najpoznatije generacije skladatelja ruske škole, a u isto vrijeme nositelj osebujnog tipično samostojnog stila, u baštinu klavirske glazbe ostavio je mnoštvo vrijednih i cijenjenih djela.

S obzirom na važnost Rahmanjinova u glazbenom svijetu, izuzetna interpretacijska pijanistička umijeća te način na koji je promijenio pogled na klavir tretirajući njegove mogućnosti i zvučanja poput simfonijskog orkestra, u daljnjem tekstu slijedi analiza oba ciklusa Etude – tableaux koja su odraz svih umijeća skladanja i interpretacije klavirske literature na jednom mjestu. Navedeno se ne očituje samo u kontekstu Rahmanjinova nego i u kontekstu cijele povijesti klavirske literature – Etudes – tableaux op. 33 i op. 39.

1.1.SERGEJ RAHMANJINOV

1.2.ŽIVOT I DJELO

Sergej Vasiljevič Rahmanjinov rođen je 1. travnja 1873. godine u Onegu u sjeverozapadnoj Rusiji. Već u ranom djetinjstvu pokazuje izuzetan interes za klasičnu glazbu. Od 1883. počinje učiti klavir na Petrogradskom konzervatoriju. Nakon obiteljskih nedaća uzrokovanih među ostalim i smrću sestre Sofije, Rahmanjinov 1885. godine nastavlja svoje glazbeno obrazovanje na Moskovskom konzervatoriju pod mentorstvom Nikolaja Zvereva i Aleksandera Silotija dok kompoziciju uči kod Aleksandera Tanjejeva i Antona Arenskog. Tijekom 1888. godine, Rahmanjinov počinje proučavati harmoniju i kontrapunkt što pridonosi proširivanju harmonijskog razmišljanja. Zahvaljujući takvom nauku, ruski folklor i crkveni napjevi postaju temeljem Rahmanjinovog nadahnuća prilikom skladanja. Godine 1891. Rahmanjinov diplomira klavir, a godinu kasnije i kompoziciju operom jednočinkom *Aleko* za koju je nagrađen prestižnom nagradom konzervatorija „*Velika zlatna medalja*“.

Uspješan završetak školovanja tek je početak priznavanja Rahmanjinova kao velike ličnosti. 1892. godine počinje samostalnu pijanističku karijeru izvodeći među ostalim i svoj *Preludij u cis-molu op. 3 br. 2* koji je do danas ostao jedan od njegovih najpoznatijih i najizvođenijih kompozicija.¹ Istodobno, Rahmanjinov dobiva pozitivne kritike i osigurava reputaciju i kao skladatelj zahvaljujući izvedbi njegove opere jednočinke *Aleko* u travnju 1893. u Boljšom Teatru. Zahvaljujući velikoj motivaciji i prvim uspjesima, za Rahmanjinova započinje plodno razdoblje skladanja u kojem nastaju djela: *Fantazija za dva klavira op. 5*, simfonijska poema *Kamen op. 7*, *Elegični trio br. 2* i dr.

Nakon prvih uspjeha, uslijedilo je teško razdoblje za Rahmanjinova i njegov skladateljski rad. Neuspjela izvedba *Prve simfonije u d-molu op. 13*, 27. ožujka 1897. godine pod dirigentskom palicom Aleksandera Glazunova postala je razlog gubitka inspiracije. Simfonija je osuđena od strane kritičara kao premoderna te nikada više nije izvedena tijekom skladateljevog života.

¹ *Preludij u cis-molu op. 3 br. 2* drugi je stavak ciklusa *Morceaux de Fantaisie* skladanog nedugo nakon završetka školovanja. Navedeno djelo pripada ranom periodu stvaralaštva te prvo je objavljeno djelo za klavir solo u kojem se osjeti potpuna individualnost stila karakteristična za kasna djela Rahmanjinova.

Svoj neuspjeh Rahmanjinov pokušava opravdati riječima: „ Zapanjen sam što je tako iznimno talentiran čovjek poput Glazunova tako loš dirigent... Ne osjeća ništa dok dirigira. Čini se kao da ništa ne razumije“². (2001, 3) Teško razočaran, Rahmanjinov tijekom sljedeće tri godine nije skladao nijedno djelo. Usprkos tome nastavio je graditi vrlo uspješnu dirigentsku karijeru od 1897. godine kada debitira u privatnoj školi S. I. Mamontova³ u Moskvi na poziciji drugog dirigenta.

Nakon dirigentskih i pijanističkih uspjeha u Londonu 1899. godine, Rahmanjinov se vraća u Rusiju gdje 1901. godine opet doživljava uspjeh zahvaljujući *Drugom klavirskom koncertu op. 18 u c-molu*. Uslijedilo je iznimno uspješno dirigentsko razdoblje u moskovskom Boljšom Teatru. Zahvaljujući zalaganju Rahmanjinova, ruske opera poput *Borisa Godunova* M. P. Musorgskog, *Ivana Susanjina* M. Glinke, *Pikove dame* P. I. Čajkovskog doživjele su novu scensku postavu. Nakon dvije godine provedene u opernoj kući na poziciji prvog dirigenta, Rahmanjinov 24. siječnja 1906. godine premijerno izvodi svoje dvije opere *Škrti vitez op. 24* i *Francesca da Rimini op. 25*. Nedugo nakon premijere odlazi s pozicije prvog dirigenta i odlazi živjeti u Dresden gdje nastaju *Druga simfonija u e-molu, op. 27*, *Klavirska sonata op. 28 br. 1* i simfonijska poema *Otok pokojnika* inspirirana istoimenom slikom Arnolda Böcklina.⁴

Tijekom 1909. i 1910. godine Rahmanjinov odlazi na turneju po Sjedinjenim Američkim Državama gdje nastupa kao dirigent i pijanist te interpret vlastitih djela. Jedno od tih djela je *Treći klavirski koncert op. 30 u d-molu*. Rahmanjinov ga je premijerno izveo 28. studenog 1909. godine u New Yorku pod dirigentskom palicom američkog dirigenta Waltera Damroscha.⁵

Vrativši se u Rusiju 1910. godine, Rahmanjinov uz aktivno sudjelovanje u glazbenom životu puno vremena provodi u ljetnoj rezidenciji u Ivanovki. Zahvaljujući mirnoći koju pružaju sve ljepote ladanjskog imanja na selu, Rahmanjinov sklada *13 preludija op. 32*, *Etude – tableaux op. 33*, koralnu simfoniju *Zvona op. 35*, *Klavirsku sonatu op. 36 br. 2* i *Etude – tableaux op. 39*.

² „I am astonished that such an extremely talented man as Glazunov could conduct so badly...He does not feel anything when he conducts. It seems as though he does not understand anything.”

³ Savva Ivanovich Mamontov poznati je ruski industrijalac, poduzetnik pod čijim je pokroviteljstvom djelovala Ruska privatna opera.

⁴ *Otok pokojnika* ili u originalu *The Isle of the Dead* najpoznatija je slika švicarskog umjetnika Arnolda Böcklina. Slika ima nekoliko verzija nastalih u razdoblju od 1880. do 1886. godine. Sve slike prikazuju pusti i stjenoviti otočić kojem prilazi čamac sa stojećom figurom u bijelom.

⁵ Walter Damrosch američki je skladatelj i dirigent. Najpoznatiji je kao dugogodišnji ravnatelj New York Symphony Orchestra.

Politički nemiri i izbijanje Oktobarske revolucije⁶ razlog su zbog kojeg Rahmanjinov 1918. godine zauvijek napušta Rusiju. Nastanjuje se u Americi gdje mu je 1. veljače 1943. godine dodijeljeno američko državljanstvo. Nakon osam godina proširivanja pijanističkog repertoara i održavanja koncerata po cijelom svijetu, 1926. godine se vraća skladanju završavajući *Četvrti klavirski koncert u g – molu op. 40*, posljednje djelo za klavir solo *Varijacije na temu Corellija op. 42*, *Rapsodiju na temu Paganinija op. 43* za klavir i orkestar, *Treću simfoniju u a – molu op. 44* i svoje posljednje djelo *Simfonijske plesove op. 45*.

Sergej Rahmanjinov umire 28. ožujka 1943. godine na svom imanju na Beverly Hillsu.

1.3. KLAVIRSKA DJELA SERGEJA RAHMANJINOVA

Analizirajući skladateljski opus Sergeja Rahmanjinova, veliku važnost pridajemo njegovim klavirskim djelima kao vrlo značajnom dijelu ruske i europske kulturne baštine na području klasične glazbe. Raznolikost i posebnost klavirskih djela očituje se u izuzetnoj raznolikosti glazbenih vrsta kojima su djela skladana. Navedeno podrazumijeva koncerte, sonate, varijacije, skladbe za dva klavira te minijature koje dominiraju u cjelokupnom opusu. Minijatura kao glazbena vrsta omogućuje Rahmanjinovu istraživanje novih izražajnih sredstava uz pomoću kojih dostiže izvanredne uspjehe na području izražavanja trenutnih osjećaja unutar sažete forme. Rahmanjinov je skladbe za klavir pisao tijekom boravka u Rusiji sve do odlaska u inozemstvo 1918. godine s iznimkom *Varijacija na temu Corellija* koje su napisane 1932. godine.

Prvo razdoblje skladanja očituje se u „... izlaganju bogatih melodija i harmonija pod utjecajem Čajkovskog i Rimski – Korsakova.“⁷ (2012, 8) Rani utjecaji ova dva velikana klasične glazbe su ujedno i put kojim Rahmanjinov formira osobni stil skladanja sazrijevajući kao skladatelj. U navedenom razdoblju nastaju sljedeće skladbe od op. 1 do op. 16:

Četiri komada op. 1 (1887)

Romansa u fis – molu

Preludij u es – molu

⁶ Oktobarska revolucija dovela je do raspada Ruskog Carstva i stvaranja Saveza Socijalističkih Sovjetskih Republika 1917. godine. Vodili su je boljševici na čelu s Vladimirom Iljičom Lenjinom.

⁷ „... exhibit lush melodies and harmonies with influences from Tchaikovsky and Rimski – Korsakow.“

Melodija u E – duru

Gavotte u D – duru

3 nokturna (1887-1888)

Andante cantabile u fis – molu

Andante maestoso – Allegro assai u F – duru

Andante u c – molu

Rapsodija na ruske teme za dva klavira (1891)

Koncert za klavir i orkestar u fis – molu op. 1 br. 1 (1891)

Suita op. 5 br. 1 za dva klavira (1893)

Allegretto u g – molu (Barkarola)

Adagio sostenuto u D – duru (O noći, o ljubavi)

Largo di molto u g – molu (Suze)

Allegro maestoso u g – molu (Uskrs)

Morceaux de fantaisie op. 3 (1893)

Elegija u es – molu

Preludij u cis – molu

Melodija u E – duru

Polichinelle u fis – molu

Serenada u b – molu

Morceaux de salon op. 10 (1894)

Nocturno u a – molu

Valcer u A – duru

Barcarolla u g – molu

Melodija u e – molu

Humoreska u G – duru

Romanca u f – molu

Mazurka u Des - duru

Moment musicaux op. 16 (1896)

Andantino u b – molu

Allegretto u es – molu

Andante cantabile u h – molu

Presto u e – molu

Adagio sostenuto u Des – duru

Maestoso u C – duru

Srednje razdoblje skladanja u trajanju od 1901. do 1917. godine ujedno je i najplodnije razdoblje na području klavirske glazbe Sergeja Rahmanjinova. „Skladbe u srednjem razdoblju pokazuju istančanost pisanja kompozicija u odnosu na ranija djela s tendencijom iznošenja specifičnog glazbenog raspoloženja.,⁸ (2012, 8) Navedeno se očituje u potragama za novim temama, slikama koje Rahmanjinov istovremeno spaja i kontrastira u cikličkim formama. Sve značajke cikličke forme jasno su vidljive u skladbama poput *Suite op. 17 br. 2 za dva klavira*, *10 preludija op. 23* i *13 preludija op. 32*. Donosimo popis svih klavirskih djela srednjeg razdoblja zahvaljujući kojima je stekao široko priznanje u umjetničkim krugovima i epitet najzanimljivijeg ruskog skladatelja kao i svoju vjernu publiku. Navedenom razdoblju pripadaju skladbe od op. 17 do op. 39:

Morceaux de fantaisie u g - molu (1899)

Suita op. 17 br. 2 za dva klavira (1901)

⁸ „Works in the middle period demonstrate refinement of compositional writing over previous works with a tendency to carry specific musical moods.“

Uvod u C – duru

Valcer u G – duru

Romansa u As – duru

Tarantella u c – molu

Koncert za klavir i orkestar u c - molu op. 18 br. 2 (1901)

Varijacije na temu Chopina u c - molu op.22 (1903)

10 preludija op. 23 (1903)

Preludij u fis – molu

Preludij u B – duru

Preludij u d– molu

Preludij u D – duru

Preludij u g – molu

Preludij u Es – duru

Preludij u c – molu

Preludij u As – duru

Preludij u es – molu

Preludij u Ges – duru

Sonata za klavir u d - molu op. 28 br. 1 (1907)

Etudes – tableaux op. 33 (1911)

Etudes – tableaux op. 39 (1916-1917)

Kasnom razdoblju skladanja pripadaju jedino *Varijacije na temu Corellija op. 42* kao posljednje djelo skladano za klavir solo.

2. ETUDES – TABLEAUX

Etudes – tableaux ili *Etide – slike*, dva su ciklusa koncertnih etida napisanih i objavljenih kao op. 33 i op. 39 u srednjem razdoblju Rahmanjinova stvaralaštva.

Za Rahmanjinova, početak 1910 – tih godina jedno je od najtežih razdoblja u skladateljskom stvaralaštvu koje je rezultiralo potragom i pronalaskom novih raspoloženja. Navedeno je rezultat političkog stanja u Rusiji u kojoj se sve više osjeti napetost u javnom životu. Upravo stoga glavna karakteristika oba ciklusa je jačanje tragičnog uz tendenciju usmjeravanja k unutarnjim sukobima, usmjeravanje tragičnim sudbinama uz smanjenu liričnost.

Sam naslov i forma nisu jedinstveni isključivo za Rahmanjinova pa tako postoji pretpostavka kako su *Trascendentalne etide* Franza Liszta poslužile kao glazbeni predložak za *Etudes – tableaux*. Sličan način glazbenog razmišljanja te upotreba više minijatura unutar jedne objedinjene glazbene forme vidljiv je u Rahmanjinovim ranijim djelima poput *Preludija op. 23* i *op. 32* za koje možemo reći kako su prethodile ideji nastanka *Etudes – tableaux*.

Kada govorimo o formi, većina etida su napisane u ABA formi izuzev *Etide op. 33* br. 3, *op. 39* br. 4 koje su u AB formi sa codom te *Etide op. 39* br. 7 koja je u AB formi.

Svaka etida u oba ciklusa predstavlja određenu tehničku i glazbenu problematiku pri interpretaciji. Usporedimo ih s koncertnim etidama drugih skladatelja. Uzmemo li kao primjer *Etide op. 10* i *op. 25* Frederica Chopina očigledno je kako Chopin svakom etidom rješava određeni tehnički problem. Za razliku od navedenih, u *Etudes – tableaux* vidljiva je izrazita kompleksnost u fakturi koja zahtijeva istovremeno svladavanje širokog spektra klavirskih tehnika kako bi se uspješno interpretirala glazbena ideja. Oba ciklusa također sadrže zanimljive ritmičke obrasce, dugačke melodije pod utjecajem ruske folklorne baštine te bogati harmonijski rahmanjinovski jezik. Kao što sam naslov govori, svaka od etida živopisno poput slike ocrta njene glavne karakteristike u karakteru i raspoloženju.

2.1. PRIKAZ STILSKIH I TEHNIČKIH OBILJEŽJA GLAZBENOG IZRAZA U ETUDES – TABLEAUX

Kako bismo pridonijeli važnosti Etudes – tableaux kao jednih od najzahtjevnijih ciklusa etida klavirske literature, obratimo pozornost na stilska i tehnička obilježja glazbenog izraza Sergeja Rahmanjinova.

Rahmanjinov je u svojoj klavirskoj tehnici slijedio Chopina i Liszta nakon čega se odvažio i stvorio potpuno novi klavirski stil na temeljima ruske škole. Navedeno možemo potkrijepiti činjenicom kako prije skladanja oba ciklusa Etudes – tableaux, Rahmanjinov nije skladao nijednu samostalnu etidu. U daljnjem tekstu osvrnuti ćemo se na stilska i tehnička obilježja na konkretnim primjerima iz oba ciklusa.

2.1.1. STILSKA OBILJEŽJA

Kada govorimo o glazbi prve polovice 20. stoljeća, potrebno je spomenuti paralelno djelovanje nekolicine smjerova u glazbi, u kojoj se međusobno isprepliću i jedan na drugi nastavljaju: kasni romantizam, verizam, impresionizam, ekspresionizam. Također je potrebno naglasiti činjenicu kako se glazbeni jezik navedenog perioda očituje dominacijom raspoloženja nad formom, vlastite ideje nad tradicijom.

Obratimo li pozornost na područje Rusije kao mjesta života i djela Sergeja Rahmanjinova, te istovremeno na političku i društvenu situaciju, od velike je važnosti istaknuti značenje nacionalnog ruskog stila. Iako nije sudionik ruske nacionalne škole poput *Ruske petorice*, Rahmanjinov cijeli svoj skladateljski rad temelji na ruskoj nacionalnoj baštini. Navedeno se najviše očituje na području melodije koja je rijetko kad izvorna narodna pjesma ali u cijelosti odiše obilježjima specifičnima za ruski folklor.

Za Rahmanjinova su karakteristične široke i duge melodije, vrlo lirične i melodiozne koje u svom intenzitetu postepeno rastu do dramatične i dugačke kulminacije. Melodija je uvijek obogaćena punom fakturom, harmonijskom osnovom koja odiše kretanjem harmonijskog toka na temeljima europskog romantizma te harmonijskog jezika Čajkovskog. Prema navedenom, najznačajnije karakteristike harmonijskog jezika su upravo sporo izmjenjivanje harmonijskih funkcija, upotreba harmonije u funkciji boje.

Rahmanjinov često u svojim melodijama uz napjeve nacionalnog prizvuka primjenjuje poznati napjev *Dies irae* predstavljajući motiv smrti, koji „ ... prati kao tamna sjenka cijeli

njegov opus.“ (1971) Prema Glover, navedeno se odnosi na *Etide op. 33 br. 1, br. 4, br. 5* te cijeli op. 39 izuzev *Etide op. 39 br. 9*. (2003, 35) Potrebno je istaknuti činjenicu kako je spomenuta posljednja *Etida op. 39 br. 9* jedina napisana u tonalitetu dura.

Kao tipičan primjer *Dies irae* napjeva u oba ciklusa etida možemo navesti primjer sa kraja *Etide op. 33 br. 1* u *f – molu* u kojoj se u gornjem glasu desne ruke čuje tema od četiri tona jedinstvena za navedeni napjev.

Primjer 1 Etude – tableaux op. 33 br. 1

Navedimo kao primjer i *Etidu op. 39 br. 2* u *a – molu* u kojoj već od uvodnih taktova lijeva ruka donosi kretanje četiri tona specifičnih za *Dies irae* koji zatim postaje ostinato ritam kroz cijelu etidu.

Primjer 2 Etida op. 39 br. 2

Kada govorimo o specifičnim raspoloženjima koji etidama daju poseban značaj, spomenimo i fenomen zvona kao jedinstvene zvučnosti koja se proteže gotovo kroz sve etide. Počevši od *Etide op. 33 br. 1* u *f – molu* u kojoj na samom kraju zvona žalosno zvone i nastavljaju odjekivati u daljini, do svečanog odzvanjanja u *Etidi op. 33 br. 8* u *Es – duru* sve do *Etide op. 33 br. 8* u *cis – molu* čija ozbiljna zvonjava upozorava na opasnost te tako integrira sve etide u cjelinu.

Allegro con fuoco (17/VIII 1911)

ff molto marcato

This musical score is for the first three measures of 'Etude - tableaux op. 33 no. 6' by Sergei Rachmaninoff. It is written for piano in a 2/4 time signature with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The tempo is 'Allegro con fuoco'. The first measure features a piano introduction with a forte dynamic and a 'molto marcato' instruction. The melody in the right hand consists of quarter and eighth notes, while the left hand provides a rhythmic accompaniment of chords and moving lines.

Primjer 3 Etude – tableaux op. 33 br. 6

Poco meno mosso

fff *m. d.*

This musical score is for the first two measures of 'Etude - tableaux op. 33 no. 8' by Sergei Rachmaninoff. It is written for piano in a 2/4 time signature with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). The tempo is 'Poco meno mosso'. The first measure begins with a very forte (*fff*) dynamic and a 'molto marcato' (*m. d.*) instruction. The right hand features a complex melodic line with slurs and accents, while the left hand has a steady accompaniment of chords and moving lines. The second measure continues the melodic development in the right hand.

Primjer 4 Etude – tableaux op. 33 br. 8

Uz bogatstvo izraza na području melodije, potrebno je spomenuti ritam kao energično, snažno sredstvo kojim Rahmanjinov postiže dinamičnost u glazbenoj strukturi dajući mu epitet osnovnog izražajnog sredstva koji određuje karakter skladbe. Rahmanjinov iznosi ritmički obrazac vrlo konkretno na početku svake etide neovisno o njegovoj jednostavnosti ili

kompleksnosti prateći ga zatim kao glavnu ritmičku misao. Upravo ritmizacijom određuje karakter marša u *Etidi op. 33 br. 1 u f – molu* te posmrtnog marša u *Etidi op. 39 br. 7 u As – duru*.

Primjer 5 Etude – tableaux op. 33 br. 1

Primjer 6 Etude – tableaux op. 39 br. 7

2.1.2. TEHNIČKA OBILJEŽJA

Kada govorimo o tehničkim obilježjima klavirskih skladbi Sergeja Rahmanjinova, zasigurno moramo spomenuti modernizaciju klavira kao instrumenta koja je Rahmanjinovu omogućila potpunu iskorištenost svih njegovih tehničkih mogućnosti. Određene vrste tehnika u svakoj od etida ne predstavljaju glavnu problematiku kojima se svladavaju same tehnike nego su sredstvo kojim Rahmanjinov postiže određena raspoloženja. Navedeni način razmišljanja ne treba izazivati čuđenje s obzirom na činjenicu kako je Rahmanjinov jedan od najvećih pijanista u povijesti klasične glazbe.

Prema Ivanovoj, skladanje za klavir sadrži bogatu simfonijsku fakturu koja postaje Rahmanjinov zaštitni znak.⁹ (2006, 11) Navedeno se očituje u potpunoj iskorištenosti opsega klavira vidljivoj u bogatoj klavirskoj fakturi *Etide op. 33 br. 5 u es – molu*, *Etide op. 33 br. 8 u cis – molu*, te u mnogim drugim.

Primjer 7 Etude – tableaux op. 33 br. 5

⁹ „His writing for the piano had a thick, symphonic texture, which later became Rachmaninoff trademark.“

Poco meno mosso

Primjer 8 Etude – tableaux op. 33 br. 8

Upotrebom kromatike, postiče se napetost glazbenog izraza. Kao primjer uzmimo tematski materijal sa početka *Etide op. 39 br. 6 a - molu* koji se proteže kao glavna glazbena misao kroz cijelu etidu te *Etidu op. 39 br. 8 u d – molu*.

Allegro

Primjer 9 Etude – tableaux op. 39 br. 6

Primjer 10 Etude – tableaux op. 39 br. 8

2.2. ETUDES – TABLEAUX OP. 33

Etudes – tableaux op. 33 izvorno su zamišljene kao niz glazbenih komada napisanih u Rahmanjinovoj ljetnoj rezidenciji Ivanovki u kolovozu i rujnu 1911. godine. Etide je premijerno u Moskvi izveo sam Rahmanjinov 13. prosinca 1911. godine. Isprva je od ukupno devet etida šest objavljeno u op. 33 u kolovozu 1914.:

1. Allegro non troppo, f – mol
2. Allegro, C – dur
3. Non allegro – Presto, es – mol
4. Allegro con fuoco, Es – dur
5. Moderato, g – mol
6. Grave, cis – mol

Današnje izdanje *Etudes – tableaux op. 33* obuhvaća šest navedenih etida i dvije posthumno objavljene etide pod brojem tri i pet. Etida u a – molu povučena je iz op. 33 te je objavljena kao šesta etida u op. 39. Konačna verzija op. 33 sadrži ukupno osam etida:

1. Allegro non troppo, f – mol
2. Allegro, C – dur
3. Grave – Meno mosso, c – mol
4. Moderato, d – mol

5. Non allegro – Presto, es – mol
6. Allegro con fuoco, Es – dur
7. Moderato, g – mol
8. Grave, cis – mol

U svim navedenim etidama osjete se glavne karakterne crte opusa: dramatičnost, liričnost i epika. Ukoliko bi za sve etide napravili egzaktnu podjelu ona bi izgledala ovako: dramske su *Etide op. 33 br. 1, br. 3, br. 5, br. 8* koja je ujedno i dramatični vrhunac cijelog ciklusa; lirske su *Etide op. 33 br. 2, br. 7*; epske su *Etide op. 33 br. 4, br. 6*.

Neke od etida imaju i opisno ime poput *Etide br. 5 u es – molu* nazvane „Mečava“ te *Etida op. 33 br. 6 u Es – duru* nazvane „Sajam“.

2.2.1. Etude – tableaux op. 33 br. 1 u f – molu

Datum nastanka: 11. kolovoza 1911.

Broj taktova: 74

Etida br. 1 u f – molu uvod je u cijeli opus. Uz oznaku tempa *Allegro non troppo* te uz naglašenu ritmizaciju, u njoj se utjelovljuje slika procesije uz karakter marša. Tematski materijal temelji se na neprekinutoj *legato* melodiji u gornjem glasu desne ruke nasuprot kontrastne pratnje naizmjenično u obje ruke. Upravo naznačena ritmičnost u pratnji zahtijeva nezavisnost ruku prilikom brze izmjene oktava u lijevoj ruci i akorada u donjem glasu desne ruke uz izrazitu kontrolu nad ritmičkim obrascem uz oznaku *forte, molto marcato*. Kao još jedan tehnički problem, potrebno je spomenuti nezavisnost glasova u desnoj ruci - donjeg glasa kao pratnje od gornjeg glasa koji donosi melodiju.

U B dijelu pojavljuje se lirska melodija koju na trenutke prekida jednaki ritmički obrazac iz A dijela te na taj način djeluje vrlo kontrastno.

Za razliku od početka u *forte* dinamici uz oznaku *molto marcato*, etida završava *codom* u *pp*. Vrlo je zanimljiv način na koji Rahmanjinov pravi podjelu u fakturi na tri sistema odjeljujući sinkopirani ponovljeni ton poput *continua* u srednjem sistemu nasuprot istaknutog melodijskog kretanja koje se u velikim notnim vrijednostima proteže kroz dva sistema uz donji sistem kao funkcije basa. Kroz cijelu *codu* osjeti se fenomen zvona kao glavna glazbena misao koja postupnim silaznim kretanjem u širokim skokovima te uz česte harmonijske promjene dovodi do potpunog smirenja do *ppp* uz oznaku *perdendo*.

2.2.2. Etude – tableaux op. 33 br. 2 u C - duru

Datum nastanka: 16. kolovoza 1911.

Broj taktova: 42

Prema Gloveru, „ ... neobičan završetak *Etide op. 33 br. 1* predstavlja svojevrsnu jeku na početku *Etide op. 33 br. 2* te je ujedno i varijacija na nju.“¹⁰ (2003, 37) Varirajući između *dura* i *mola* uz kolorističku obojanost zahvaljujući brojnim alteracijama, posebno snižene prirode, etida u potpunosti podsjeća na *nokturno*.

Tematski materijal temelji se na dugoj strastvenoj melodiji u desnoj ruci uz pratnju u lijevoj ruci koja u zvučanju podsjeća na *arpeggio*. Navedena ritmička figura se neprekidno ponavlja kao ritmički obrazac kroz cijelu etidu te zahtijeva izdržljivost lijeve ruke. S obzirom na označeni tempo *Allegro*, promjena harmonijskih položaja je vrlo zahtjevna zbog širokih raspona koji indiciraju neprirodne položaje lijeve ruke. U srednjem dijelu, Rahmanjinov

¹⁰ „The unusually quiet ending of op. 33 no. 1 is echoed into the opening of op. 33 no. 2 which is a variation on it.“

sekventnim uzlaznim ponavljanjem motiva u desnoj ruci uz postepeni *crescendo* do *ff* dinamičke oznake nagovještava kako je etida na svom vrhuncu. Nakon navedenog slijede kontrastni dijelovi kako u oznakama tempa tako i u oznakama načina izvedbe suprotstavljajući *meno mosso* i *a tempo* te *f* nasuprot „Završni taktovi etide sadrže neprekinuti triler u desnoj ruci nasuprot akordičke pratnje u lijevoj ruci zahtijeva neovisnost prstiju te kontrolu nad zvukom, tempom i artikulacijom u završnim taktovima etide.“¹¹ (2003, 37) Etida završava u *pp* dinamici potpunim smirenjem te jednostavnim rastavljanjem akorda C – dura.

2.2.3. Etude – tableaux op. 33 br. 3 u c – molu

Datum nastanka: 18. kolovoza 1911.

Broj taktova: 44

Etida op. 33 br. 3 u c – molu jedna je od etida koje nisu objavljene u prvoj verziji op. 33 pa je posthumno objavljena. Temelji se na međusobnom suprotstavljanju kontrastnih glazbenih ideja u dvodijelnom obliku AB sa *codom*. Dijelovi su međusobno suprotstavljeni u ritmu, tonalitetu, dinamici i karakteru. Prvi dio svojevrsna je „... reminiscencija na Liszta.“ (2003, 38) U uvodnim taktovima pojavljuje se glavni misao koja, vrlo mračna poput unutarnjih sukoba ličnosti odiše naglašenom dramatičnošću. Tematski materijal temelji se na kromatskom kretanju, brzim ljestvičnim figurama u dubokom registru te čestim promjenama registara.

Nasuprot tragičnog početka u c – molu, Rahmanjinov u B dijelu mijenja tonalitet u C – dur čime postiže kontrast. Kroz B dio osjeća se vrlo melodičan, lirski karakter noćurna koji dominira kao raspoloženje do kraja etide. Temelji se na dugačkoj sjetnoj melodiji u desnoj

¹¹ „The final measures of the work are dominated by sustained right hand trill that, along with the chordal left hand, requires finger independence as well as control of sound, tempo, and articulation.“

ruci nasuprot pratnje u rastavljenim akordima toničke funkcije. Široka melodijska linija pojavljuje se naizmjenično u gornjem i središnjem glasu te ispravnim vođenjem glasova ne smije biti prekinuta bez obzira na promjenu tempa *poco piu mosso* i *poco a poco agitato*. Upotrebom agogičkih oznaka poput *molto tranquillo* te dinamičkih oznaka koje se kreću od *ppp* do *mf* postiže se određena dinamičnost melodijskog izraza.

2.2.4. Etude – tableaux op. 33 br. 4 u d – molu

Datum nastanka: 18. kolovoza 1911.

Broj taktova: 62

Etida op. 33 br. 4 u d – molu jedna je od posthumno objavljenih etida u op. 33. Tematski materijal s početka etide smatra se kao „ ... ritmički i melodijski materijal koji je zastupljen u Rahmanjinovoj solo pjesmi *Krisolov*“¹² te kako je upravo to razlog neobjavlivanja ove etide u op. 33. (2003, 39)

Na početku etide nalazi se uvod u trajanju dva takta koji podsjeća na zvuk fanfara kao najava početka lova. Nakon toga slijedi ritmički i melodijski motiv u desnoj ruci koji će poslužiti kao karakteristični obrazac kroz cijelu etidu. Upravo radi snažne ritmizacije te brze promjene akorada u šesnaestinskim notnim vrijednostima, kroz etidu dominira karakter marša. U prilog tome možemo spomenuti i neprekinutu pratnju u lijevoj ruci kombinacijom oktava i akorada u osminskim vrijednostima. Između obje ruke potreban je tonska i ritmička ravnoteža, posebno na mjestima u partituri u kojima je potrebno obratiti pažnju na pravilno vođenje unutarnjeg glasa. Kada govorimo o tehničkim poteškoćama koje sadrži ova etida, nedvojbeno treba spomenuti brze promjene harmonija u širokim rasponima akorada koje neki izvođači sviraju poput *arpeggia* dok ih ostali izvode prebacivanjem najčešće terce akorda unutar raspona oktave.

¹² „ ... provides rhythmic and melodic material for the opening of Rachmaninoff's song *Krisolov*. “

Za razliku od *Etide op. 33 br. 3* u kojoj je dominantna promjena tempa, u *Etidi op. 33 br. 4* kao konstanta se provlači označeni tempo *Moderato* uz pokoji *poco ritenuto* koji se pojavljuje jedino na mjestima koji služe kao priprema za ponovno pojavljivanje glavne melodijske misli. U ponovljenom A dijelu javlja se vrhunac u *ff* dinamici koja postepenim silaznim kretanjem melodije, najčešće u srednjem glasu, potpuno nestaje uz *diminuendo* do *pp*. U zadnjim taktovima Rahmanjinov evocira zvuk fanfara sa početka etide ali u visokom registru.

2.2.5. Etude – tableaux op. 33 br. 5 u es – molu

Datum nastanka: 23. kolovoza 1911.

Broj taktova: 30

Etida op. 33 br. 5 u es – molu istovremeno sadrži dvije karakteristične crte cijelog ciklusa etida – dramatičnu koja se ogleda u tematskom materijalu te epsku koji se ogleda u vizualnoj komponenti etide neslužbenim naslovom *Mećava*.

Uvodna dva takta *Non allegro* temelje se na silaznom kretanju dvoglasja koji djeluju vrlo smireno s obzirom na kontrastni dio koji slijedi nakon glavne oznaka tempa *Presto* te se proteže do kraja etide. Buran karakter etide postiže se zahvaljujući brzim konstantnim ljestvičnim kretanjama triola šesnaestinskih vrijednosti. Nasuprot brzim ljestvičnim kretanjima u desnoj ruci, lijeva ruka se temelji na širokim skokovima u oktavama i akordima.

Etida završava razlaganjem motiva do potpunog smirenja u *pp*.

2.2.6. Etude – tableaux op. 33 br. 6 u Es – duru

Datum nastanka: 17. kolovoz 1911.

Broj taktova: 56

Etida op. 33 br. 6 u Es – duru jedna je od posthumno objavljenih etida u op. 33 te jedna od pet kasnije orkestriranih etida pod nazivom *The fair* ili *Sajam* u orkestraciji Ottorina Respighia. Zahvaljujući svečanom tonu, predstavlja potpunu suprotnost u odnosu na prethodnu etidu. Zahvaljujući četveropolovinskoj mjeri u tempu *Allegro con fuoco*, zahtjeva vrlo brzu izvedbu.

Napisana je u trodijelnom obliku ABA. Prvi dio temelji se na rastavljenim akordima toničke funkcije u strogoj ritmizaciji u obje ruke istovremeno koji, uz oznaku *molto marcato* i *ff* dinamiku, svečano otvaraju etidu podsjećajući na zvuk fanfara.

B dio se temelji na akordičkom kretanju u obje ruke paralelno. Postepeni *crescendo* dovodi do trećeg dijela u kojemu se kao dominantna pojavljuje *tremolo* figuracija u desnoj ruci nasuprot *tenuto* oktavama u lijevoj ruci koje, kao i u mnogim drugim Rahmanjinovim etidama, daju posebno svečano zvučanje zvona.

Etida završava u svečanom raspoloženju donoseći isti onaj zvuk fanfara *marcato* četvrtinkama u *ff* dinamici. Zadnja dva takta zahtijevaju izrazitu snagu i ritmičku kontrolu.

Kroz cijelu etidu Rahmanjinov koristi mnoštvo različitih klavirskih tehnika, široke skokove, širok raspon akorada ponekad do intervala decime, pasaže. Sve navedeno potrebno je savladati kako bi se preciznom artikulacijom postigla energična izvedba ove izuzetno ritmične, karakterne etide.

2.2.7. Etude – tableaux op. 33 br. 7 u g – molu

Datum nastanka: 15. kolovoza 1911.

Broj taktova: 45

The image shows a musical score for a piano etude. It is in G minor (one flat) and 4/4 time. The tempo is marked 'Moderato'. The score is divided into two systems. The first system starts with a piano (pp) dynamic and includes the instruction 'molto legato e cantabile' with a mezzo-forte (mf) dynamic. The second system features a variety of dynamics: mezzo-forte (mf), piano (p), and mezzo-forte (mf) again. It also includes performance markings such as 'm. d.' (mezzo-dolce), 'm. s.' (mezzo-sostenuto), and 'dim.' (diminuendo). The notation includes treble and bass clefs, a key signature of one flat, and various rhythmic values and articulations.

Etida op. 33 br. 7 u g – molu, uz Etidu op. 33 br. 2 u C – duru, pripada grupi etida koje sadrže liričan prizvuk kao glavnu karakteristiku. Tematski materijal temelji se na melodiji koje se isprepliće između desne i lijeve ruke nasuprot neprekinutoj pratnji u šesnaestinskim vrijednostima. Upravo je navedena liričnost izvrstan prikaz tipične Rahmanjinovske melankolije koja se provlači i kroz njegova mnoga druga djela.

Kao kontrast prvom A dijelu, u B dijelu se postepenim *crescendom* uz oznaku *veloce* dolazi do vrhunca etide u *ff* dinamici. Tematski materijal ovdje se temelji na postepenom silaznom kretanju melodije u donjem glasu kroz dvije i pol oktave uz vrlo brzu izmjenu pasaža i rastavljenih akorada u tridesetdruginkama koje donose obje ruke istovremeno.

Nakon navedenog, postepenim smirivanjem etida se vraća u *a tempo* i mirni karakter sa početka. Kao evokacija na srednji dio, etida završava u *poco accelerando* naglašavajući svaku glavnu dobu takta koje u silaznom melodijskom kretanju najavljuju izuzetnu napetost rezultiranu uzlaznom g – mol pasažom kroz tri oktave u obje ruke paralelno.

2.2.8. Etude – tableaux op. 33 br. 8 u cis – molu

Datum nastanka: 13. kolovoza 1911.

Broj taktova: 43

The image displays a musical score for the piece 'Etude op. 33 no. 8 in C minor'. The score is written for piano and is marked 'Grave'. It consists of two systems of staves. The first system shows the right and left hands with dynamic markings *ff*, *sf*, and *ff*. The second system shows the right hand with a melodic line and the left hand with a complex rhythmic pattern, including fingerings 1 5, 3 5 6 1, 5 5, 1 6, 6, 6, 6, 6.

Etida op. 33 br. 8 u cis – molu predstavlja dramatičan vrhunac cijelog opusa utjelovljujući žestoku borbu čovjeka protiv zla. Navedeno se osjeća od uvodnih taktova čiji tematski materijal služi kao ritmički i melodijski obrazac kroz cijelu etidu. Zahvaljujući upravo ritmičkom obrascu, ne treba zanemariti činjenicu kako uvod finalne etide u op. 33 podsjeća na *Preludij op. 3 br. 2 u cis – molu*. Dramatičnost i napetost ogleđa se također i kroz dinamičku strukturu etide u kojoj se uz prevladavanje oznaka *ff* do *fff* nijednom ne pojavljuje dinamička oznaka manja od *mf*.

Etida je napisana u trodijelnom ABA obliku. A dio temelji se na ponovljenom tematskom materijalu iz uvoda u kojem je naglašen punktirani ritam. Unutar A dijela nalazi se dramatična kadenca temeljena na postepenom silaznom kretanju gis – mol ljestvice kroz 4 oktave u obje ruke paralelno. B dio se temelji na punktiranom ritmu iz uvoda. Treći dio sadrži glazbene elemente oba dijela. U njemu je vidljiva Rahmanjinovska potpuna iskorištenost raspona klavira posebno u figuraciji lijeve ruke u kojoj se pojavljuju rastavljeni akordi kroz 4 oktave donoseći harmonijsku osnovu. Desna ruka je glavni nositelj melodije u kojoj se suprotstavljaju punktirani ritam, uz postepeno silazno kretanje kromatskih figuracija kao vrstu ukrasa prije glavne dobe, nasuprot *tenuto* oktava na lake dijelove dobe. Kombinacija

međusobnih zvučanja ostavlja dojam zvonjave zvona o kojoj je kao posebnom zvukovnom fenomenu već bilo govora.

Uzimajući u obzir navedene sastavnice glazbenog jezika koje doprinose dramatičnosti i ritmičnosti kao glavnim karakteristikama, nedvojbeno je kako treba zanemariti mišljenja pojedinih glazbenih kritičara koji navedenoj etidi „ ... zamjeraju nedostatka melodijske i harmonijske raznovrsnosti.“¹³ (2003, 42)

2.3. ETUDES – TABLEAUX OP. 39

Etudes – tableaux op. 39 drugi je opus etida skladanih između rujna 1916. i veljače 1917. godine. Za razliku od op. 33, etide iz op. 39 zahtijevaju „ ... neuobičajenu postavu ruke, široke skokove za prste i ogroman fizički napor za klavirista.“¹⁴ (2003, 36) Etide je premijerno izveo Rahmanjinov u Petrogradu 29. studenog 1916. godine, a godinu kasnije su objavljene ovim redoslijedom:

- 1) Allegro agitato, c - mol
- 2) Lento assai, a - mol
- 3) Allegro molto, fis - mol
- 4) Allegro assai, h - mol
- 5) Apassionato, es - mol
- 6) Allegro, a - mol
- 7) Lento lugubre, c - mol
- 8) Allegro moderato, d - mol
- 9) Allegro moderato, D – dur

¹³ „This etude has been criticized for its lack of melodic and harmonic variety.“

¹⁴ „Some of the technical demands contained in them require unconventional hand positions, wide leaps for the fingers, and tremendous physical strength from the player.,,

2.3.1. Etude – tableaux op. 39 br. 1 u c – molu

Datum nastanka: listopada 1916.

Broj taktova: 78

Etida op. 39 br. 1 u c – molu jedna je od najvirtuoznijih etida čiji dramatični karakter ne treba čuditi s obzirom na činjenicu kako je nastala nakon Rahmanjinova odlaska iz Rusije. Zahvaljujući karakteru, energičnosti i teksturi, podsjeća na *Etidu op. 33 br. 5 u es – molu*. Sličnost obiju etida očituje se i u trodijelnoj ABA formi u kojoj su napisane. Usporedimo li tematske materijale, očigledna je sličnost u neprekinutim brzim figuracijama šesnaestinskih triola u A dijelu zahvaljujući kojim se u etidi stvara karakter burne oluje. Neprekinute pasaže zahtijevaju izuzetnu tehničku spremnost u tempu *Allegro agitato*. Prema Rumessenu, tehnički virtuoznost nikad nije cilj sama za sebe nego je način donošenja određene glazbene ideje što je vrlo karakteristično za Rahmanjinova i očito u njegovoj interpretaciji.¹⁵ (net piano work)

Drugi dio A dijela temelji se na tremolo figuraciji nakon kojih slijedi B dio koji je mirnijeg karaktera. Drugi dio B dijela označen je *scherzando* te uz neprekinute brze figuracije šesnaestinskih triola sadrži i ponovljene akordičke figuracije koji se sekventno ponavljaju uz mnogobrojne alteracije koje postepeno dovode do A dijela koji se temelji na istom tematskom materijalu kao na početku s većom naglašenosti lijeve ruke. Nakon tremolo figuracija, etida završava postepenim kromatskim kretanjem akorada uz oznaku *accelerando* te dinamičko kretanje od *p* do *ff*. Navedeni agogički i dinamički elementi dovode karakter do vrhunca.

¹⁵ „This is very characteristic of Rahmanjinov and is clearly evident in his own interpretation, where technical virtuosity was never a goal unto itself but rather a way to bring out certain musical themes.“

2.3.2. Etude – tableaux op. 39 br. 2 u a – molu

Datum nastanka: 1916.

Broj taktova: 141

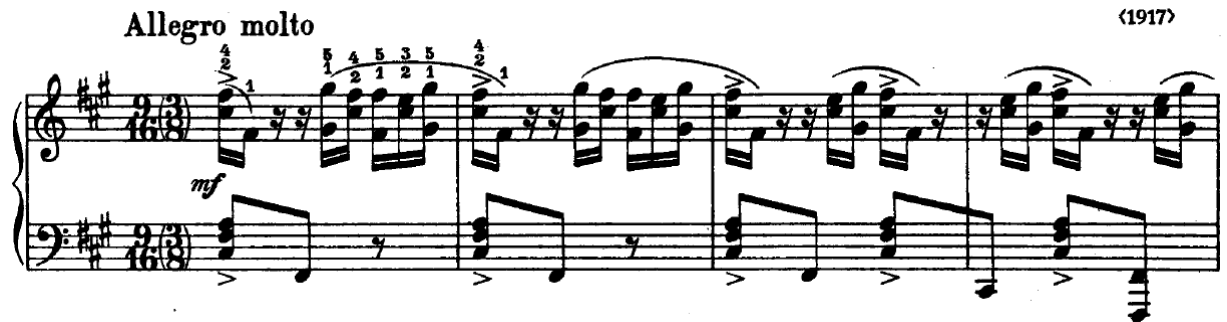

Etida op. 39 br. 2 u a - molu jedna je od pet kasnije orkestriranih etida pod nazivom *The Sea and Seagulls* u orkestraciji Ottorina Respighia. Napisana je u ABA formi u kojoj se kontrastiraju potpuna smirenost A dijela nasuprot ritmičnijeg i kromatskog B dijela. Tematski materijal temelji se na *Dies irae* napjevu koji se u lijevoj ruci pojavljuje od uvodnih taktova. Kretanje motiva c – h – c – h – c – a postaje ostinato ritam kroz cijelu etidu. Navedeni se motiv pojavljuje u B dijelu kao melodija u desnoj ruci te kao duola naspram triola u lijevoj ruci stvara dojam napetosti zahvaljujući poliritmiji.

2.3.3. Etude – tableaux op. 39 br. 3 u fis – molu

Datum nastanka: 14. listopada 1916.

Broj taktova: 152

Prema Glover, ova etida smatra se jednom od tehnički najzahtjevnijih etida. (2003, 45) Također postoji pretpostavka kako je za ovu etidu kao inspiracija poslužila Chopinova *Etida op. 10 br. 7* radi sličnosti tematskog materijala koji se temelji na tehnici dvohvata. Tehničku zahtjevnost možemo objasniti činjenicom kako je mnoštvo šesnaestinki potrebno izvesti u vrlo brzom tempo *Allegro molto* za što je potrebna izuzetna tehnika sviranja akorada, točna artikulacija, izdržljivost, okretnost.

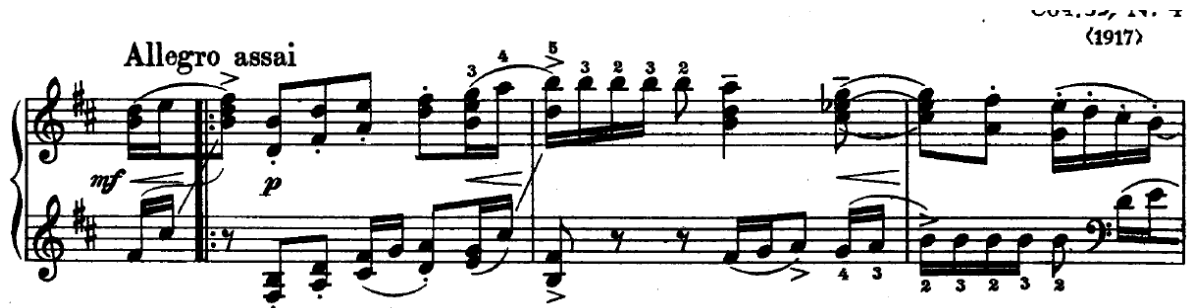
Etida je napisana u trodijelnoj ABA formi. Za razliku od A dijela koji se temelji na brzim šesnaestinskim kretanjima dvohvata nasuprot akordičke pratnje, B dio sadrži izmjenično vođenje glasova u obje ruke kombinirajući tako šesnaestinka kretanja kromatskog karaktera i osminka kretanja koja u sredini B dijela u lijevoj ruci donose melodiju.

Zahvaljujući kratkim notnim vrijednostima, brzom tempu, mnoštvu nepravilnih metričkih akcenata, ova etida zahtijeva izrazitu ritmičku kontrolu te upravo zahvaljujući ritmičnosti ima karakter toccate.

2.3.4. Etude – tableaux op. 39 br. 4 u h – molu

Datum nastanka: 24. rujna 1916.

Broj taktova: 109

Etida op. 39 br. 4 u h – molu, jedna je od rijetkih etida koja se od ostalih razlikuje zahvaljujući dvodijelnom AB obliku s codom. Uz navedenu formu, specifična je i po scherzo karakteru koji prelazi u grotesku koja se, prema Rumessenu odnosi na skrivenu programnost.¹⁶ Scherzo karakter pripisuje se ritmičnosti dvije šesnaestinke nakon kojih slijedi osminka koje su kao ritmički obrazac zajedničke mnogim Rahmanjinovim djelima.¹⁷ (2003, 45) Navedeni ritmički obrazac ponavlja se kao motiv u obje ruke te predstavlja glavni tematski materijal. Nakon doslovno ponovljenog A dijela, počinje B dio u kojem je naglašen kromatizam. Nakon ponovljenog B dijela, etida završava silaznim kretanjem motiva koji se ponavlja kroz tri glasa te iz *ff* prelazi u kratki *diminuendo* u predzadnjem taktu etide.

Glavne tehničke karakteristike etide odnose se na tehniku repeticije uz *staccato* udar, široke raspone rastavljenih akorada koji sežu do raspona decime. Sve navedeno potrebno je svladati u vrlo brzom tempu *Allegro assai*.

¹⁶ „... which, it seems, refers to concealed programmatic nature.“

¹⁷ „... common to many Rachmaninoff's works, consisting of two sixteens followed by an eighth – note.“

2.3.5. Etude – tableaux op. 39 br. 5 u es – molu

Datum nastanka: 17. veljače 1917.

Broj taktova: 83

Etida op. 39 br. 5 u es – molu, jedna je od najdužih i najpopularnijih etida iz op. 39. Prema Rumessenu, *Etida op. 39 br. 5* predstavlja zadnje skladano djelo prije Rahmanjinovog odlaska iz zemlje te vrhunac cijelog ciklusa prikazujući unutrašnju tjeskobu i tamni nagovještaj nadolazeće katastrofe.¹⁸ Također je i jedna od najistaknutijih i najslavnijih klavirskih skladbi koja je potpuno jedinstvena u klavirskoj literaturi zahvaljujući svojoj ekspresivnosti.¹⁹

Napisana je u trodijelnoj ABA formi. Tematski materijal A dijela označenog *molto marcato* temelji se na dugačkoj pijevoj melodiji u gornjem glasu desne ruke nasuprot pratnje koja se temelji na repetitiji dvoglasa, oktava i akorada u triolama. Drugi B dio svojevrsan je kontrast zahvaljujući pratnji koja zbog ritma djeluje poput *arpeggio* rastavljenih akorada.

¹⁸ „... the last piece Rahmanjinov wrote before leaving his homeland, and the culmination of the entire cycle, expressing the composer’s inner anguish and dark foreshadowing of coming catastrophe.“

¹⁹ „This is one of Rahmanjinov’s most outstanding and brilliant works for the piano, which due to its power of expression is completely unique in world piano literature.“

2.3.6. Etude – tableaux op. 39 br. 6 u a – molu

Datum nastanka: 8. rujna 1911.

Broj taktova: 121

Etida op. 39 br. 6 u a – molu skladana je 8. rujna 1911. godine na imanju u Ivanovki te je prerađena 27. rujna 1916. godine u Moskvi. U uvodu je naglašen dramatični karakter zahvaljujući kromatskom kretanju motiva koji se kao tematski materijal ponavlja kroz cijelu etidu.

Napisana je u trodijelnoj ABA formi. Prvi A dio temelji se na postepenom kretanju rastavljenih akorada u šesnaestinskim vrijednostima u kojima je dominantan *staccato* gornji glas. Navedeni tematski materijal javlja se u kombinaciji s motivom iz uvoda. Kromatski motiv javlja se kao prijelaz na B dio označen *poco meno mosso*. U srednjem B dijelu tempo dolazi do svog vrhunca postepenim kromatskim kretanjem akorada uz *poco a poco accelerando* do oznake *presto* te se zatim postepenim *rallentandom* vraća u *a tempo* najavljujući ponovljeni A dio. Etida završava ponovljenim kromatskim motivom iz uvoda.

Etida je jedna od pet kasnije orkestriranih etida pod nazivom *Little Red Riding – Hood* u orkestraciji Ottorina Respighia.

2.3.7. Etude – tableaux op. 39 br. 7 u c – molu

Datum nastanka: 1916.

Broj taktova: 109

Etida op. 39 br. 7 u c – molu napisana je 1916. godine nakon smrti Alexandera Scriabina. U njoj je Rahmanjinov na poseban način odao počast i dočarao atmosferu posljednjeg oproštaja sa Scriabinom – gužva, kiša, kiša koja pljušti po lijesu i novom grobu.²⁰ (2003, 48) Prema Rumessenu, Rahmanjinov u pismu Respighiu ovu etidu naziva žalobnom povorkom te joj dodaje određeno programsko tumačenje: „Etida u c – molu je posmrtni marš. [...] Druga tema prikazuje zbarsku pjesmu. Šesnaestinsko kretanje nota u c – molu te kasnije u es – molu prikazuje neprekidnu i beznadnu sitnu kišicu. Razrada u c – molu predstavlja zvonjavu crkvenih zvona. I na kraju – marš kao glavna tema.“²¹

Etida je napisana u dvodijelnoj AB formi. Oznakom *Lento lugubre* te akordičkom strukturom isprekidanih motiva u uvodnim taktovima naglašava se žalosni karakter pogrebne povorke u sporom tempu. Navedeni karakter u A dijelu naglašavaju oznake poput *pesante*, *lamentoso* – teško, tužno. B dio temelji se na ranije spomenutim kromatskim šesnaestinkim kretanjima u c – molu i es – molu koja simboliziraju sitnu kišicu. Povratkom u c – mol, pojavljuje se svečani motiv zvonjave zvona koji odjekujući postepeno nestaje uz još uvijek prisutni šesnaestinski motiv kišice preko *diminuenda* do potpunog smirenja u *ppp*.

²⁰ „... Rachmaninoff recalled the most minute details of Scriabin's funeral – the rain, the crowd, the rain pouring down on the coffin and on the fresh grave ...“

²¹“The Etude in C minor is a funeral march. [...] The second theme depicts a choral song. From the movement of sixteenth notes in C minor and a bit later in E flat minor – this portrays fine misting rain, unceasing and hopeless. The development leads to C minor – these are church bells. And finally the finale – it is the original theme, i.e. the march.”

2.3.8. Etude – tableaux op. 39 br. 8 u d – molu

Datum nastanka: 1916.

Broj taktova: 106

Etida op. 39 br. 8 svojom teksturom podsjeća na *Etidu op. 39 br. 3* radi tehnike dvohvata koju Rahmanjinov ovaj puta koristi u dužim notnim vrijednostima nego što je to bio slučaj kod ranije spomenute etide iz istog opusa. Melodijska linija u dvohvatima u desnoj ruci zahtijeva pravilno *legato* vođenje svakih glasova u motivu. Isti motiv se zatim pojavljuje u akordičkom kretanju te *staccato* udarom zahvaljujući kojem se postiže kontrastni živahni karakter u B dijelu označen *scherezando*. Iako je melodija sadržana od kratkih ponovljenih motiva, fraza ne smije biti prekinuta.

Zahvaljujući melankoličnom karakteru, Rumessen pretpostavlja kako ovdje psihološki aspekt dolazi do izražaj ističući čežnju kao nešto daleko i nedostižno.²²

²² „ ... psychological aspect comes to the fore, a yearning for something distant and unattainable...“

2.3.9. Etude – tableaux op. 39 br. 9 u D – duru

Datum nastanka: 2. veljače 1917.

Broj taktova: 97

Etida op. 39 br. 9 jedna je od pet kasnije orkestriranih etida pod nazivom *Oriental march* u orkestraciji Ottorina Respighia. Zahvaljujući herojskom karakteru, ova izuzetno tehnički zahtjevna etida predstavlja zaokruženu cjelinu cijelog op. 39. Spomenimo i činjenicu ako je navedena etida jedina iz op. 39 napisana u duru. Ritmička figura koja se kao dominantna pojavljuje kroz cijelu etidu je jedna osminka nakon koje slijede dvije šesnaestinke.

Uvod označen *molto marcato* u *ff* dinamici predstavlja zvonjavu crkvenih zvona koja se proteže kroz ostatak etide i daje posebnu rezonantnost. Nakon uvoda slijedi izrazito ritmičan A dio koji se temelji na *staccato* repeticiji oktava i akorada širokog raspona. Zahvaljujući ritmičnosti i energičnosti, etida sadrži karakter *toccate*. Srednji B dio odiše plesnim karakterom koji na trenutak prekida tematski materijal iz uvoda kao svojevrsna reminiscencija na zvonjavu zvona. Nakon mnoštva uklona, kromatizama koji stvaraju dojam napetosti, etida završava u *fff* dinamici predstavlajući snažnu simfoniju zvonjave crkvenih zvona u potpunom svečanom zanosu.

3. ZAKLJUČAK

Rahmanjinov kao izuzetan skladatelj, pijanist i majstor poznavanja klavirske tehnike u svojim djelima, pa tako i u navedenim ciklusima Etudes – tableaux op. 33 i op. 39, pred izvođača stavlja izazov virtuoznosti i prepoznatljivog klavirskog izričaja.

Oba ciklusa nastala su u srednjem razdoblju stvaralaštva u Rusiji kojom vlada nemir pred revoluciju. Kao poznavatelj kratke forme, Rahmanjinov piše oba sveska etida u formi minijature. Kao prilog navedenom spomenimo kako je u svakoj etidi upravo specifično burno raspoloženje stavljeno ispred forme. Prilikom analize osvrnuli smo se na pretežitu trostavačnost etida uz rijetke izuzetke navedene u tekstu. Obratili smo pozornost na klavirske tehnike te dolazimo do zaključka kako Rahmanjinove etide nisu sredstvo rješavanja i svladavanja određene klavirske tehnike. One su preduvjet kako bi se u punoj klavirskoj fakturi uz mnoštvo različitih klavirskih tehnika iznijela raspoloženja kao glavna komponenta.

Svaka od etida zauzima posebno mjesto u oba ciklusa i cjelokupnoj klavirskoj literaturi koncertnih etida. Zahvaljujući cjelokupnoj ličnosti Rahmanjinova, navedene zbirke pripadaju grupi jednih od najvećih zbirki koncertnih etida u punom smislu riječi, ne samo u kontekstu Rahmanjinova kao skladatelja nego i u kontekstu cijele povijesti klavirske literature.

4. POPIS LITERATURE

- Blaine, P. M. (2012) A technical and musical approach to Rachmaninoff's Etudes – tableaux, Ball State University, Indiana
- Cunningham, R. E. Jr. (2001) Sergei Rachmaninoff: a bio – bibliography. Greenwood press, Westport, Ct
- Glover, A. (2003) An Annotated Catalogue of the Major Piano Works of Sergei Rachmanoff. Florida State University
- Ivanova, A. (2006) Sergei Rachmaninoff's piano concertos: The odyssey of a stylistic evolution. Faculty of the Graduate School of the University of Maryland
- Muzička enciklopedija, 3. svezak Or - Ž, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1971. - 1977.
- [http://japanese.imslp.info/files/imglnks/usimg/6/68/IMSLP00242-Rachmaninoff - 8 Etudes Tableaux Op 33.pdf](http://japanese.imslp.info/files/imglnks/usimg/6/68/IMSLP00242-Rachmaninoff_-_8_Etudes_Tableaux_Op_33.pdf) (30.5.2012.)
- <http://conquest.imslp.info/files/imglnks/usimg/f/f5/IMSLP39591-PMLP01894-Rachmaninoff-Etudes-Op39.pdf> (30.5.2012.)
- <http://www.erpmusic.com/records/cds/piano-works> (17.8.2015.)
- <http://sibac.info/94-arkhiv-statej/2012/02-2012/1322-1322> (14.8.2015.)